

Az MTA IX. Osztálya Közgazdaságtudományi Bizottságának az állásfoglalása a Magyar Nemzeti Banknak és Alapítványainak a magyar gazdaságtudományi felsőoktatást, kutatást és publikálást érintő tevékenységéről

HÍREK -

1. A Magyar Nemzeti Banknak és a közel 200 milliárd forinttal feltőkésített Pallas Athéné Alapítványainak a felsőoktatásra fordított kiadása közpénz.
2. A közpénz-felhasználás nemzetközi és hazai normáinak, törvényi szabályzásának (átláthatóság, megalapozottság, elszámoltathatóság, hatékonyság) az MNB-nek és Alapítványainak a gyakorlata nem felel meg.
3. A felsőoktatásra fordítható közpénzek felelőse a Magyar Országgyűlés által választott és ellenőrzött Kormány és azon belül a Felsőoktatásért Felelős Államtitkárság. Az általuk a felsőoktatásnak juttatott összegek, illetve az érintett oktatási intézmények minden forrása csak rendkívül szigorú szabályok szerint kerülhet felhasználásra, világos felelősségi és ellenőrzési struktúrák keretében.
4. Az állami forrásokkal szemben az MNB és Alapítványai minden megkötöttség nélkül, a nyilvánosságot és a szakmai kontrollt elkerülve, rejtett és átláthatatlan döntési folyamatok eredményeként jelentős forrásokat tudnak felhasználni.
5. Az MNB alapítványi programjai deklaráltnan egyfajta közgazdasági nézetrendszert kívánnak uralkodóvá tenni, amit a felsőoktatásban történő térfoglalással próbál megvalósítani. Ilyen cél közpénzek segítségével történő megvalósítása sérti a tudományos szabadság alapelvét és veszélyezteti a támogatott oktatási-kutatási intézmények autonómiáját.
6. A szigorúan ellenőrzött, de szűkös állami finanszírozás, párosulva a bőkezű, kívülről generált és meghatározott beavatkozással aszimmetriát és feszültségeket idéz elő az érintett intézményekben. A támogatások odaítélésének módja pedig bizonytalanságban tartja őket: nem tudható, mennyi ideig és milyen formában lehet az elindított programoknál erre a forrásra támaszkodni.
7. Ezek a programok a másokra kötelező minőségi mércéket, a MAB akkreditációs folyamatát is megkerülik. Az anyagi függőség miatt gyakran az érintett felsőoktatási intézmények saját minőségbiztosítási előírásai sem érvényesülhetnek.

8. Különösen kritikus – a tudós utánpótlás miatt az MTA számára is kiemelten fontos – a PhD képzésbe való fokozódó beavatkozás. Az MNB az ország legnagyobb doktori programját vallja a magáénak, miközben még semmilyen akkreditált doktori iskolája nincs.

i. A PhD iskolák legjobb hallgatóit igyekszik bevonni nem akkreditált programjaiba, igen magas plusz ösztöndíjat ígérve. Az így kapható havi nettó jövedelem magasabb, mint az évtizedek óta oktató egyetemi docenseké. A doktori iskolák legkiválóbbjai, akiket az MNB a hatókörébe von, oktatói utánpótlásként elveszhetnek a saját egyetemeik számára.

ii. Veszélyes precedens egy Földtudományi Doktori Iskola keretében megindult Geopolitika Program, amit az MNB inspirált és bőkezűen támogat. Az MNB számára „kiskapuként” működik, hogy a PhD iskolákon belüli program létesítéséhez nem szükséges MAB engedély. Így megkerülheti a mindenki másra kötelező minőségbiztosítási rendszert. A korábbi 8-10 hallgatóval szemben hirtelen 62 főt vettek fel (akik zöme az MNB alkalmazottja, 300 ezer forintos ösztöndíjjal). Ennyi doktorandusznál a reális fokozatszerzési esélyhez, - a geopolitika területén tudományos teljesítményt felmutató, - 20-30 kvalifikált témavezetőre lenne szükség, miközben a geopolitika a MAB és az MTA tudományrendszerében jelenleg nem is szerepel. Ha az itteni 2 létszámot összevetjük az egyes közgazdasági, gazdaságtudományi PhD képzések szűkös és rosszul finanszírozott állami ösztöndíjas helyeivel, az aránytalanság több mint kirívó.

9. Kiemelt projekt az MNB számára a kecskeméti felsőoktatás támogatása. Jelentős forrásokkal, ingatlanvásárlásokkal külön erre létesítette az MNB a Pallas Athéné Domus Mentis Alapítványt. Az Országgyűlés határozata alapján, 2016 közepén, - érdekes névazonossággal, - létrejön a Pallas Athéné állami egyetem. Más felsőoktatási intézménynek, hosszú és nehéz fejlesztési folyamatban, igen nehéz anyagi feltételek között építették ki képzéseiket, humán erőforrásaikat. Különösen igaz ez a vidéki egyetemekre. Igen egyenlőtlen versenyhelyzetet okoz, ha az állami támogatás mellett MNB forrásokban is dúskáló intézmény lép a piacra. Különösen azért, mert egy ilyen erőltetett fejlesztés a saját oktatói gárdáját rövid távon csak a máshol kinevelt szakemberekből tudja toborozni, magasabb jövedelem biztosításával. Hosszabb távon természetesen beléphetnek az MNB és Alapítványai által finanszírozott doktori programok végéttei, ami feltehetően éppen az egyik cél.

Összegzésként megállapítjuk, hogy az MNB közvetlenül és alapítványai révén mind nagyobb teret foglal el a közgazdasági és a gazdaságtudományi felsőoktatásban és kutatásban. Az MNB-alapítványok által felhasznált közpénz ellenőrizetlen forrásként jelenik meg a szigorúan szabályozott felsőoktatási piacon: felhasználásuknál sem a közpénzügyi, sem az akkreditációs szabályok nem érvényesülnek. Sérül a támogatott intézmények autonómiája, mivel a pénzügyi támogatás elnyerése és megőrzése érdekében alkalmazkodniuk kell az „adományozó” nyílt vagy burkolt elvárásaihoz, amelyek a programok tartalma mellett a személyi feltételekre is kiterjednek. A fentiek érintik: i. az MTA kompetenciáját, különösen, ami a tudósutánpótlás szempontjából kulcsfontosságú PhD képzés területét illeti; ii. a kormányzati irányítást, amely felelős a felsőoktatási közpénzek átlátható, ellenőrizhető, számon kérhető, hatékony és a tudományterületek különböző irányzatai szempontjából semleges felhasználásáért; iii. a MAB kompetenciáját, amely a magyar felsőoktatás minőségbiztosításában, törvényi felelősséggel, kulcsszerepet játszik. Az MTA Közgazdaságtudományi Bizottsága az általa képviselt tudományterületért érzett felelősségérzettől vezérelve kéri a IX. Osztály és az MTA vezetésének a segítségét a fenti folyamatok visszafordításához. Javasoljuk, hogy az MTA hívja fel a területért felelős államigazgatási szervek és a MAB figyelmét a gazdaságtudományi képzést érintő ellentmondásos folyamatra, amit az MNB és Alapítványai kiterjedő tevékenysége okozott és eredményezhet.

Budapest, 2015. december 10.

MTA IX. Osztály

Közgazdaságtudományi Bizottsága